

HASET VE ZARARLARI¹

Prof. Dr. Mehmet Zeki AYDIN²

Kıskançlık, çekememezlik de denilen haset, bir kimseyi, sahip olduğu maddî veya manevî bir imkandan dolayı kıskanma, bu imkandan yoksun kalmasını isteme anlamına gelir.

İslâm ahlâkçılara göre haset, kötü ve zararlı bir duygu olduğundan haram kılınmıştır. Haset, bilgisizlik ve aç gözlülüğün birleşmesinden oluşur. En çok da tanıdık ve akrabalar arasında kendisini gösterir.

Haset, çirkin huyların en zararlılarından. Herkeste bulunmakla birlikte dereceleri farklıdır. Kimi insanlarda haset duygusu bir an için gelip gider; kiminde ise iyice yerleşir, bütün benliğini kaplar ve gittikçe de artar. İşte asıl üzerinde durulması gereken bu ikinci olan kıskanmadır.

Kıskançlık, ancak bir nimete karşı olur. Allah, bir kişiye; vücut güzelliği, bilgi, mal, para, makam, şöhret, insanlar arasında sevilme gibi nimetler bağışladığı zaman diğer insanlarda iki türlü duygu oluşur. Birincisi, o nimeti çok görerek onun elinden gitmesini istemektir ki, buna haset diyoruz. Hasedin dışı vurumu da, insanın elindeki varlığı, nimeti çok görmek, yok olmasını istemek ve yok olması durumunda da sevinmektir. İkinci duyguya delince, karşıdaki kişideki nimetin ne varlığına sevinmek, ne de yok olmasını istemektir. Buna karşılık o insanda bulunan nimetin benzerinin kendisinde de bulunmasını istemektir. Bu ikincisine, gıpta diyoruz. Bunun için "Mümin gıpta, münafık haset eder." denilmiştir.

Haset, yani başkasında bulunan nimetten hoşlanmayarak onun yok olmasını istemek haramdır. Ancak, buna karşılık, bir kimse böyle bir kıskanma duygusunun etkisiyle değil de, bir başka ahlâkî sebeple, iyi niyetle de birisinde bulunan nimetin yok olmasını isteyebilir. Örneğin, maliyla veya gücüyle insanlara zarar veren, fitne ve fesada sebep olan bir zalimin bu imkanlardan yoksun kalmasını isteyebilir. Bu, haset değildir. Çünkü burada bir kişinin nimetini kıskanma değil, doğrudan bir zararın ortadan kalkmasını isteme söz konusudur.

Kıskançlığın haram olmasının sebebi, Allah'ın kulları arasında yaptığı bölüşümü beğenmeme ve kabul etmemedir. Bunu Kur'an şöyle açıklar: "*Size bir iyilik dokunsa, bu onları tasalandırır. Size bir kötülük dokunsa ondan dolayı sevinirler.*"³ Yine Kur'an'da Kitap ehlinin içindeki kıskançlık duygularının onları nelerere sürüklediği şöyle anlatılır: "*Kitap sahiplerinin*

¹ Bu konuşma TRT radyolarında yapılmıştır. Bu konuşma, **Diyanet Avrupa**, Haziran 2004, sayı:62, ss23-24' de yayımlanmıştır.

² www.mehmetzekiaydin.com Email: mehmetzekiaydin@gmail.com

³ Âli İmran suresi, 120.

çoğu, gerçek kendilerine belli olduktan sonra sırf içlerindeki hasetten dolayı sizi imanınızdan sonra küfre döndürmek isterler."⁴

İslâm ahlâkında haset, 4 dereceye ayrılmıştır.

1. Haset ettiğin kişide bulunan nimetin yok olmasını istemektir. Bu nimet ister kendi eline geçsin isterse geçmesin, yeter ki kıskanılan kişide o nimet bulunmasın. Kıskançlığın en tehlikelisi budur.

2. Haset ettiği kişideki nimetin kendisine geçmesini istemektir. Bu kişinin isteği, o nimete kendisinin sahip olmaktır.

3. Başka birisindeki nimetin aynısı veya benzerinin kendisinde de olmasını istemektir. Eğer kendi eline geçmeyecek olursa, onda da olmamasını arzu etmektir.

4. Başka birisinde bulunan nimetin benzerinin kendisinde de bulunmasını istemek, ancak kıskandığı kişideki nimetin yok olmasını da istememektir.

Bu dört tür hasetten sadece sonuncusu günah sayılmamıştır. Çünkü burada karşıdaki kişide olan nimetten kendisinde de sahip olma isteği vardır. Ancak karşıdaki kişideki nimetin yok olmasını da isteme söz konusu değildir.

Kıskançlığın ortaya çıkmasına birçok sebep vardır. Bunlardan bazıları şunlardır.

1. Düşmanlık: Birisine karşı beslediğimiz düşmanlık sonucunda haset de oluşur ve bunun sonucu kavga vb. çekişmeler ortaya çıkar.

2. Birisinin üstünlük taslamasına karşılık: Birisinin başkalarına karşı üstünlük taslaması ve diğer insanları küçük görmesi durumunda buna karşı kıskançlık duyguları oluşabilir.

3. Kişinin kendisini olduğundan fazla beğenmesi ve bunun sonucu üstünlük taslaması ya da diğer insanları küçük görmesiyle kıskançlık oluşabilir.

4. Amacına ulaşamama korkusu: Kişinin belirlediği amaçlara ulaşmasında karşıdaki kişi rakip görmesinden dolayı kıskançlık oluşabilir.

5. Makam-mevki sevgisi ve önderlik isteği: Bazı insanlardaki aşırı makam-mevki düşkünlüğü ve yönetme hırsı kıskançlığa sebep olabilir.

6. Kötü huyluluk ve cimrilik: Bazı kişiler hiç gereksiz yere insanlardaki nimetleri kıskanarak Allah'ın nimetine karşı cimrilik ederler.

⁴ Bakara suresi, 109.

Bu sebeplerle, insanlarda; güzellikte, bilgide, düşüncede, malda, parada, makam-mevkide, hrette kendisinden daha üstün olan kişileri gördüklerinde kıskançlık duyguları oluşabilir. Ancak, uyanık ve akıllı Müslüman bu konularda dikkatli davranır ve kıskançlık duygularını yenmeye çalışır. Çünkü o bilir ki, hayattaki her nimeti bltren Allah'tır. Allah bu dünyada çalışana karşılığını verecektir.

Kskanlık duygusu taşıyan Müslüman, bundan kurtulmak için çaba harcamalıdır. Bunun yolu, kskanılan kişiye karşı duyulan haset duygusunun tersine davranmaktır. Yani, kskandığımız kişiye karşı sevgi duymaya, onu övmeye, ona karşı alçak gönüllü olmaya, ona yardımcı olmaya, gerektiğinde özür dilemeye kendimizi zorlamaktır. Bu elbette zordur, ancak bu zorluğun karşılığın Allah fazlasıyla verecektir.

Kskanan kişi, bu duygusunun öncelikle kendisine zararlı olduğunu bilmelidir. Çünkü kıskançlık duygusu insanı sürekli rahatsız eder. Bu rahatsızlık sonucu dili ve eliyle kskandığı kişiye zarar vermeye kalkıtığında karşısındaki kişi de savunmaya geçecek ve böylece kavga ortamı oluşacaktır. Bilindiđi gibi kavgalarda her iki taraf da zarar görürler. Böylece insan durduğu yerde hem kendisini hem de yakınındaki arkadaş ve akrabalarını huzursuz etmiş olur.

Hasedin kötülüğü ile ilgili birçok ayet ve hadiste uyarılar bulunmektedir. Bilindiđi gibi, Kur'an'ın sonu iki suresi olan Nas ve Felak surelerinde kskan insanların kötülüklerinden Allah'a sığınmamız öğütlenmektedir. Hasedin kötülüğü hakkında Peygamberimiz de uyarılarda bulunmuştur. Çünkü hasette Allah'ın insanlara verdiği nimeti beğenmeme gibi bir isyan söz konusudur. Onun için, haset, güneşin kar ve buzu erittiği gibi Müslümanın iyi amellerinin karşılığı aldığı sevapları yok etmektedir. Dnebiliyor musunuz? Bir insan bir çok iyilik yaparak sevaplar alıyor. Ancak haset duygusundan dolayı kazandığı sevaplar eriyip gidiyor. O hlde, duygularımızı kontrol edelim ve hasetle arkadaş ve akrabalarımızla aramızdaki ilişkileri bozmayalım.